

УДК334.012.82

Дегтярьова С. А.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки  
«Полтавський університет економіки і торгівлі»РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ  
У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто теоретичний матеріал з інноваційної та інвестиційної діяльності, доведено взаємозв'язок інновацій з інвестиціями. Запропоновано інноваційний процес розділити на стадії для ефективності контролю, які детально охарактеризовані. Також класифіковано взаємозв'язок джерел, форм, методів та інструментів інвестиційного забезпечення інноваційних процесів.

**Ключові слова:** інновація, інвестиція, інвестиційна діяльність, інвестиційний процес.

**Постановка проблеми.** У зв'язку з тим, що немає чіткої класифікації взаємозв'язку джерел, форм, методів та інструментів інвестиційного забезпечення інноваційних процесів.

**Постановка завдання.** Аналіз останніх досліджень та публікацій у сферах інновація та інвестиція. Узагальнення взаємозв'язку інновацій з інвестиціями та їх класифікація.

**Мета статті.** Головною метою статті є показати нероздільний взаємозв'язок між інноваційною та інвестиційною діяльністю і як важливу роль інвестування в інновації.

Поняття інвестицій та інновацій в процесі виробництва є практично неподільними. Запровадження інновацій звичайно ж вимагає інвестиційної діяльності, і в той же час інвестиційна діяльність передбачає зростання ефективності виробництва через запровадження прогресивних методів управління, нової техніки і технології, зростання рівня робочої сили (вкладення в людський капітал) тощо. Саме тому у загальній теорії систем сформульована закономірність: щоб зберегти, треба розвиватися. Тільки розвиток, що забезпечується інноваційною діяльністю, є єдиною розумною тактикою і стратегією поведінки виробника.

Одна з найважливіших сторін виробничо-господарської діяльності підприємства – збереження і розвиток виробничо-економічного потенціалу. Діяльність підприємств в цьому плані називається інвестиційною діяльністю.

Інвестиції – грошові кошти, цінні папери, інше майно, у тому числі майнові права, що мають грошову оцінку, складаються в об'єкти підприємницької і (чи) іншої діяльності в цілях отримання прибутку і (чи) досягнення іншого корисного ефекту.

Інвестиції підприємства можуть охоплювати як повний науково-технічний і виробничий цикл створення продукції, так і його елемент (стадії): наукові дослідження, проектно-конструкторські роботи, розширення і реконструкція діючого виробництва, створення нового виробництва, організація випуску нової продукції.

Формування інвестиційного задуму (ідеї) передбачає народження і попереднє обґрунтування задуму; інноваційний, патентний і екологічний аналіз технічного рішення (об'єкту техніки, ресурсу, послуги), організація виробництва якого передбачена наміченим проектом.

Технічний прогноз включає наступні основні фази: інвенція, інновація, імітація і модифікація. Ці поняття є базовими для інноватики – галузі знань, методології, що охоплює питання, і організації інноваційної діяльності.

Під інновацією можна розуміти будь-які процеси, що призводять до появи нововведень. Дій-

сна новизна продукту або процесу повинна завжди призводити до зростання економічного ефекту від його використання. Новизна буває:

– абсолютна – якщо відсутні аналоги конкретного нововведення;

– відносна – торкається нововведення, що уперше впроваджується на цьому підприємстві, але що вже застосовувалося на інших підприємствах;

– часткова – це оновлення якого-небудь елемента, вузла виробу.

До інвенцій відносяться нові науково-технічні знання, технології, процеси, винаходи і інші чинники, отримані в результаті проведення фундаментальних, пошукових і прикладних науково-дослідних робіт. Наявність у підприємства інвенції не означає, що здійснена інновація; в цьому випадку можна говорити лише про необхідні, але недостатні передумови для реалізації інноваційного процесу.

Основні роботи в рамках інноваційного процесу можуть бути функціонально розділені на три основні стадії:

- «Наука»;
- «Трансфер»;
- «Виробництво».

Стадія інноваційного процесу «Наука» полягає в первинному накопиченні і перетворенні інноваційних знань, генерації ідей, їх техніко-економічному обґрунтуванні та матеріалізації, а також підготовці спеціалізованих кадрів.

Реалізація в регіоні цієї стадії передбачає масштабний розвиток фундаментальної науки, представлені широкою мережею науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів, лабораторій, а також високим рівнем розвитку ринкової та інноваційної інфраструктури, стимулюючи економічних контрагентів до пошуку інноваційних рішень і створюючи умови для їх генерації [1].

Відмінною особливістю інноваційного підприємства є підвищена невизначеність. Постійне зростання числа нових проектів підвищує шанси на виникнення сильних інноваційних підприємств, що мають потенціал подальшого зростання, генеруючи нові ідеї, регіональна інноваційна система знаходиться у своєрідному пошуку найбільш перспективних напрямів розвитку та незайнятих ніш на ринку.

Стадія «Трансфер» передбачає матеріалізацію ідей та адаптацію її до масового виробництва. Основне завдання даної стадії – створення релевантної корисної моделі інновації, адаптованої до виробництва, в результаті проведення дослідно-конструкторських робіт. Важливою складовою даного етапу є фандрайзинг, тобто пошук джерел інвестування. Оптимальні умови цього ета-

пу інноваційного процесу включають високу аналітичну та технологічну базу і розвинену інноваційну інфраструктуру, яка повинна забезпечувати доведення наукових розробок до комерційного використання і об'єднувати організації з трансферу технологій, експертизи, консалтинговому, правовому та інформаційному супроводі [1].

Стадія інноваційного процесу «Виробництво» являє собою комплекс заходів щодо впровадження та виробництва дослідно-конструкторських розробок на виробничих потужностях підприємств, що вимагає наявності високотехнологічної матеріально-технічної бази підприємств базових галузей економіки регіону та висококваліфікованих кадрів [1].

Кожна стадія інноваційного процесу характеризується особливими унікальними умовами, що відображають вимоги до суб'єктів, об'єктів, ресурсів, які забезпечують технологічний ланцюг створення інноваційної продукції (табл. 1).

«Будь-який інноваційний розвиток – це не тільки основний інноваційний процес, а й розвиток системи факторів та умов, необхідних для його здійснення» [2, с. 55]. Таким чином, регіони повинні володіти певними передумовами (інноваційним потенціалом – науково-технічним, інфраструктурним, кадровим) для реалізації кожної з стадій циклу інноваційного процесу.

Інвестиційне забезпечення є одним з основних умов реалізації циклу інноваційного процесу і необхідне на всіх його стадіях. Існують різні форми, інструменти та джерела залучення інвестицій, що утворюють сучасну парадигму управління інвестиційним забезпеченням інноваційних процесів.

Морозов Ю.П. виділяє наступні форми фінансування: акціонерне фінансування (шляхом емісії цінних паперів), кредитне фінансування, а також фінансування в рамках федеральних інноваційних програм (фінансування інноваційних програм за рахунок коштів федерального бюджету, позабюджетних джерел, спеціальних фондів, коштів іно-



Рис. 1. Класифікація і взаємозв'язок джерел, форм, методів та інструментів інвестиційного забезпечення інноваційних процесів

земних інвесторів, кредитних ресурсів під державні гарантії, державних зовнішніх запозичень) [3].

Мухамедьяров А.М. розрізняє дві форми фінансування інновацій – пряме і непряме. До прямих джерел відносить бюджетні (федеральні і регіональні) кошти, позабюджетні фонди, власні кошти підприємств (об'єднань), кредити, інноваційні інвестиції, спеціальні фонди, інноваційні іноземні кредити для венчурних організацій, які розробляють наукомісткі нововведення, гранти, а також інші джерела (страхові фонди, в майбутньому венчурні фонди, цільові благодійні надходження). До непрямих інструментах підтримки інновацій віднесені податкові пільги та знижки; податковий кредит; кредитні пільги; фінансові санкції за невиконання договорів і зобов'язань; лізинг спеціального наукового обладнання та стендів; митні пільги; амортизаційні пільги; науково обґрунтоване ціноутворення на науково-технічну продукцію; а також державний протекціонізм в міжнародному науково-технічному співробітництві.

Таблиця 1

Характеристика стадій інноваційного процесу

Стадія інноваційного процесу	Комплекс робіт	Передумови реалізації	Необхідна інфраструктура
Наука	Генерація ідей	Знання, доступність до інформаційних ресурсів	Вишу, науково-освітні центри
	Науковий пошук (фундаментальні та прикладні дослідження)	Знання	Вишу, науково-освітні центри, науково-дослідні інститути, центри колективного користування
	Захист інтелектуальної власності	Рівень наукових розробок	Патентне бюро
Трансфер	ТЕО	Наявність менеджерів у команді	«Пакування» компанії
	Створення прототипу продукту	Активність інноваторів	Інноваційно-технологічні центри, центри трансферу технологій, центри стандартизації, сертифікації
	Тестування продукції, відпрацювання технології	Наявність висококваліфікованих фахівців	Інноваційно-технологічні центри, центри трансферу технологій
Виробництво	Пілотне виробництво продукції, досвід продажу	Прагнення підприємств до виробництва інноваційної продукції, високотехнологічна матеріально-технічна база	Інноваційні бізнес-інкубатори, технополіси, технопарки
	Масове виробництво і збут продукції	Високотехнологічна матеріально-технічна база підприємств	Промислові парки і зони
	Вихід на ринок IPO	Наявність чіткої стратегії розвитку бізнесу, системи якісного корпоративного управління	Консультаційні та аудиторські агентства

цтві, включення інноваційних проектів новаторів (у тому числі ініціативних) в комплексні федеральні і державні науково-технічні, інноваційні програми; певні пільги для наукових організацій при ремонті складних дослідно-експериментальних установок і обладнання [4].

У запропонованих різних авторами класифікаціях форм і джерел інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності спостерігається своєрідне змішання методів і інструментів залучення інвестиційних ресурсів. Різноманіття джерел, форм, методів і інструментів інвестиційного забезпечення викликало необхідність їх класифікувати і показати взаємозв'язок, збудувавши структурну схему, представлену на малюнку 1.

За рівнем управління державні джерела інвестування бувають: федеральні (бюджетні кошти, позабюджетні фонди), регіональні, а також інституційні. Фінансування за рахунок залучених коштів з економічної позиції можна розділити на пряме або венчурне інвестування, боргове (позикове фінансування, кредитування) і державну підтримку у вигляді коштів, що залучаються на реалізацію інноваційних проектів в рамках федеральних, регіональних програм і програм державних інститутів розвитку.

Позикове (боргове) фінансування в чистому вигляді при фінансуванні інноваційного підприємства застосовується дуже рідко, оскільки інноваційна компанія:

- не має можливості надати заставу чи інші гарантії повернення кредиту;
- не має повноцінної історії господарської діяльності та кредитної історії;
- знаходиться на інвестиційній стадії розвитку, прибуток – мінімальний.

Сутність венчурного інвестування пояснює семантика терміну «венчур». У перекладі з англійської слово *venture* означає «ризиковане підприємство», причому це слово має той самий корінь, що і *adventure*, тобто «пригода» або «авантюра». Для компаній ранніх стадій не ясні перспективи їх діяльності на найближчі кілька років, для інноваційного ж бізнесу фактори невизначеності та ризику ще більш великі. В обмін на високий рівень ризику інвестор очікує і високу прибутковість. Таким чином, інвестування в інноваційні проекти, пов'язані з підвищеним ризиком, отримало назву венчурного інвестування.

Венчурне інвестування передбачає придбання частки в проекті. Інвестування в проект передбачає право на участь в управлінні бізнесом і пропорційний розподіл прибутку. Крім того інвестор приймає на себе всі ризики, в тому числі і ризик повної втрати інвестицій. Венчурним інвестиціям властиві такі ознаки як довгостроковість, низьколіквідність, а також вони заздалегідь обмежені за часом (не більше 5-7 років). Крім того, до інвестицій компанія додатково отримує серйозний «бонус» – досвід, зв'язки і знання свого інвестора. Як правило весь прибуток йде на розвиток бізнесу. Інвестор отримує повернення інвестицій і прибуток за фактом продажу компанії (свої частки в компанії). Основною метою інвестора є швидке і максимально можливе збільшення капіталізації (вартості) компанії.

Венчурний інвестор не зацікавлений в придбанні дуже значною (більше 60%) частки або компанії повністю, так як в цьому випадку у ініціаторів проекту пропадають стимули до його розвитку, а до венчурного інвестору переходять всі ризики власника.

Венчурний капітал надається формальними і неформальними секторами учасників індустрії венчурних інвестицій. Формальний сектор венчурного капіталу представлений посівними, венчурними фондами та іншими венчурними компаніями. Посівні фонди як державні (Фонд сприяння розвитку малих форм підприємств у науково-технічній сфері), так і недержавні (Фонд Посівного Фінансування Microsoft) здійснюють інвестування малих інноваційних компаній на початковій стадії їх розвитку шляхом покупки частки в компанії.

Венчурні фонди здійснюють інвестування середніх і великих компаній на більш пізніх стадіях розвитку. Неформальний сектор представляють стратегічні інвестори і бізнес-янгели.

Становлення і розвиток ринкових відносин в Україні здійснюються відповідно до особливостей національної господарської системи, а тому не всі методи західної економіки можна повністю застосовувати. Тому є необхідність розвитку методичних основ оцінки економічної ефективності інноваційних проектів, що відповідають розвитку та змінам в економіці України [5].

Так, зокрема, російський науковець О.В. Чмиррова в одній із своїх наукових праць «Удосконалення системи державної підтримки малого інноваційного бізнесу» зупинилася на наступному визначенні терміну інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, використовованого в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг [6].

Необхідною умовою для зміцнення технологічної конкурентоспроможності будь-якої країни є наявність механізму, що має стимулювати практичне впровадження наукових рішень, нові методи виробництва і нові продукти та характеризуються, як правило, національними ознаками, тобто в процесі реалізації обраних стратегій інноваційного розвитку економік уряди держав формують власну систему пріоритетів та переважностей з урахуванням визначених стратегічних завдань [7].

До найбільш типових механізмів стимулювання інноваційної діяльності у міжнародній практиці належать заходи економічної та бюджетної політики:

- 1) включення витрат у науково-дослідні розробки приватного сектора в собівартість продукції;
- 2) списання значної частини наукового устаткування за прискореною системою нарахування норм амортизації;
- 3) застосування системи адресних податкових пільг, спрямованих на постійне нарощування обсягу наукових витрат у великих корпораціях і на залучення дрібного і середнього бізнесу до інноваційної діяльності у сфері нових технологій;
- 4) пільгове кредитування науково-технічних розробок і пайове фінансування значних проектів, створення інституційних умов для розвитку венчурного фінансування;
- 5) безоплатна передача або надання на пільгових умовах державного майна або землі для організації інноваційних підприємств (в основному у сфері освіти або для дрібного і середнього бізнесу), а також для створення наукової інфраструктури в регіонах [8, с. 431].

**Висновки з проведеного дослідження.** Інноваційний розвиток української економіки неможливий без активізації регіональних інноваційних

процесів. Для цього потрібно не тільки створення сприятливого інституційного середовища, вивчення відповідних фінансових ресурсів, але

і запуск тих механізмів, які здатні створювати синергетичний ефект, тобто прискорювати інноваційний процес в регіоні.

#### Список літератури:

1. «Управление инвестиционным обеспечением инновационных процессов на региональном уровне» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/upravlenie-investitsionnym-obespecheniem-innovatsionnykh-protsessov-na-regionalnom-urovne>. Назва взята з титулу екрана.
2. Николаев А.И. Инновационное развитие и инновационная культура / А.И. Николаев // Наука и наукознание. – 2001. – № 2. – С. 55.
3. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент : учеб. пособие для вузов / Ю.П. Морозов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 446 с. ISBN 5-238-00197-5.
4. Мухамедьяров А.М. Инновационный менеджмент : учеб. пособие / А.М. Мухамедьяров. – 2-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 137 с. ISBN 978-5-16-003094-4.
5. «Оценка экономической эффективности инновационных проектов в системе предпринимательства» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/otsenka-ekonomicheskoi-effektivnosti-innovatsionnykh-proektov-v-sisteme-predprinimatelstva>. Назва взята з титулу екрана.
6. «Удосконалення системи державної підтримки малого інноваційного бізнесу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/sovershenstvovanie-sistemy-gosudarstvennoi-podderzhki-malogo-innovatsionnogo-biznesa>. Назва взята з титулу екрана.
7. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком / С.М. Ілляшенко. – 2-ге вид, перероб і доповн. – Суми : Університетська книга; К. : Княгиня Ольга, 2005. – 324 с.
8. Ільєнко О.В. Регулювання інноваційної діяльності в Україні / О.В. Ільєнко // Трансформація національних моделей економічного розвитку в умовах глобалізації. – К., 2013. – С. 430-431.

#### Дегтярева С. А.

Высшее учебное заведение Укоопсоюза  
«Полтавский университет экономики и торговли»

### РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОЙ И ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

#### Резюме

В статье рассмотрен теоретический материал по инновационной и инвестиционной деятельности, доказана взаимосвязь инноваций с инвестициями. Предложено инновационный процесс разделить на стадии для эффективности контроля, которые подробно охарактеризованы. Также классифицирована взаимосвязь источников, форм, методов и инструментов инвестиционного обеспечения инновационных процессов.

**Ключевые слова:** инновация, инвестиция, инвестиционная деятельность, инвестиционный процесс.

#### Degtyareva S. A.

Higher Education Institution Ukoopspilka  
«Poltava University of Economics and Trade»

### DEVELOPMENT OF INNOVATION AND INVESTMENT ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS

#### Summary

In the article the theoretical background of innovation, investment, demonstrated the relationship of innovation investments. An innovative process is divided into stages for the effectiveness of controls that are described in detail. Also classified interconnection of sources, forms, methods and tools of investment support innovation processes.

**Key words:** innovation, investment, investment activities, investment process.